

Кулакова Анастасія

Донецький національний університет імені Василя Стуса

УКРАЇНСЬКЕ МИСТЕЦТВО ЧАСІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Ключові слова: Українська революція 1917–1921 рр., Українська Академія мистецтв, культурне відродження.

Keywords: The Ukrainian War of Independence 1917–1921, Ukrainian Academy of Arts, cultural revival.

Дослідження культурного відродження України в період Національної революції 1917–1921 рр., життя представників творчої інтелігенції, суспільно-політичних умов, у яких вони творили, допомагають краще зрозуміти корені національної ідентичності та культурної самобутності. Вивчення цієї теми дає змогу осмислити важливість культурної та освітньої незалежності в умовах боротьби за суверенітет, значення підтримки української культури, науки та мистецтва як основи для подальшого культурного розвитку країни та збереження її ідентичності.

Метою дослідження є аналіз впливу революційних подій 1917–1921 рр. на розвиток української культури, зокрема в галузі мистецтва, та вивчення ролі культурного відродження у формуванні національної свідомості в умовах політичних змін.

Для аналізу автор звернув увагу на роботи тих авторів, чиї праці висвітлюють ключові аспекти розвитку української культури та мистецтва за часів Національної революції 1917–1921 рр.: Т. Осташко, Ю. Телячого, І. Тимошевської та В. Шейко [6; 9; 10; 12]. Також було взято до уваги розвідки О. Кудлай [3], яка висвітлила процес інституалізації Міністерства народної освіти доби УЦР, та О. Лагутенко [4], яка подала історію української графіки та її аналіз.

Перед революційними подіями 1917 р. українська культура зазнавала утисків з боку російського царизму. Попри заборони та репресії, початок століття відзначався поживленням національно-культурного життя. Основним творцем культурних цінностей залишався український народ [9, с. 49–48].

Роздуми про українське питання, роль інтелігенції та шляхи розвитку української культури стали темою виступів багатьох представників освіченого прошарку суспільства перед 1917 р. Лютнева революція пробудила пригноблений український народ і спричинила стрімке зростання національної свідомості [9, с. 55; 70]. Події цих бурхливих років зумовили еволюцію світогляду художньої інтелігенції [12, с. 268]. 1917 рік започаткував етап активної саморефлексії літературно-мистецьких кіл, їх самовизначення в соціальній системі та пошуку «свого» місця в суспільстві [9, с. 72–73]. У період визвольних змагань значного розвитку набули преса та видавнича діяльність, які відігравали важливу роль у поширенні та популяризації вітчизняної освіти, науки й культури. Новий імпульс для розвитку отримав український театр, почалося створення національних музеїв [10, с. 87].

Революційні події дали змогу повернутися в Україну інтернованим під час війни в Сибір громадянам Австро-Угорщини, які до 1914 р. мешкали на її україн-

ських територіях. Серед них були художники брати М. і Т. Бойчуки, мистецтвознавець Ф. Ернст та поет П. Богацький [6, с. 31]. Розвиток і підтримку національного культурного життя забезпечував департамент мистецтва, найбільший підрозділ Міністерства освіти [3, с. 99]. За рішенням шостої сесії УЦР 5 грудня 1917 р. було засновано Українську Академію мистецтв. Академія об'єднувала такі напрями: малярство, різьблення, архітектуру, гравюру та художню промисловість [3, с. 103].

Серед багатьох діячів культури, які повернулися в Україну після Лютневої революції, був і всесвітньо відомий художник Г. Нарбут. Дізнавшись про своє обрання професором Української Академії мистецтв, він оселився в Києві. Його повернення як митця з європейською славою мало велике значення для українського мистецтва та загалом для суспільного життя. Йому належать ескізи української державної символіки, паперових грошей, печаток, поштових знаків, ескізи пам'ятників, обкладинки для ратифікаційних грамот та інше. Та, напевно, найбільший вклад Г. Нарбута – це відродження української графіки. Використовуючи досвід західноєвропейських майстрів довоєнної доби, він створив в Україні оригінальну школу графічного мистецтва з виразно національним характером. Його учні П. Ковжун, Л. Лозовський та М. Кирнарський сприяли піднесенню української графіки до рівня європейських мистецьких досягнень [6, с. 31–32].

Ідея створення Української Академії мистецтв об'єднала й інших митців, які на той час працювали в Києві. Серед них були В. Кричевський, О. Мурашко, М. Жук, П. Холодний, М. Бурачек та М. Бойчук [6, с. 32]. Після створення Української академії мистецтв художник Василь Кричевський, який також є автором державного герба УНР, був обраний її ректором, однак митець відмовився від цієї посади. Першим ректором академії став його молодший брат Федір, а сам В. Кричевський керував майстернею архітектури та орнаментики [1]. Його лекції в Академії розпочиналися з мистецтвознавчого огляду українського мистецтва, а особливу увагу він приділяв аналізу орнаментів [4, с. 104].

Олександр Мурашко – український художник і педагог, поєднав у своїй творчості імпресіонізм, модерн та реалізм. Киянин, він понад усе любив своє рідне місто і мріяв зробити його всесвітнім культурним центром [2].

Художник-модерніст Михайло Жук є одним із перших українських символістів. Він був талановитим живописцем і графіком, працював із книжковим та декоративно-ужитковим дизайном, а також був поетом та активним громадським діячем. Сплеск його діяльності припадає саме на 1917–1918 рр. Професор української Академії мистецтв, митець брав найактивнішу участь у виданні журналу «Музагет» [11].

Петра Холодного, представника імпресіонізму, також називають засновником неовізантизму. Він – художник, графік та педагог – брав участь у перших українських виставках, що були організовані урядом УНР, а в 1922 р. очолив Гурток діячів українського мистецтва [7].

Микола Бурачек – один з найвидатніших українських колористів, а також театральний художник, актор, громадський діяч і письменник. Йому належить велика заслуга у розвитку українського мистецтвознавства. По суті, він був од-

ним з перших дослідників українського мистецтва, який працював на справді наукових позиціях [5].

Роберт Лісовський займався станковою та книжковою графікою, декоративно-ужитковим мистецтвом, сценографією та дизайном. У 1917 р. Лісовського зарахували до Української Академії Мистецтв. Його авторству належить емблема Пласту – української скаутської організації, графічний знак авіакомпанії «Люфтганза», а також проекти, виконані на замовлення українських політичних структур в еміграції, зокрема емблема ОУН – «Тризуб з мечем». У 1920-х рр., коли Київ захопили більшовики, Роберта двічі арештовували, і, аби уникнути в'язниці, митцю довелося втікати [8].

Більшовицька окупація України у січні-лютому 1918 р. завдала значної шкоди літературно-мистецькому процесу. Більшість діячів української культури були змушені покинути Київ [6, с. 35]. Впродовж 1918–1920 рр. Директорія та Рада Народних Міністрів УНР робили спроби налагодження літературно-мистецького життя, але вони мали непослідовний характер [9, с. 143]. Водночас Українська національна революція стала часом культурного відродження українського народу.

Отже, період визвольних змагань та революційних подій в Україні 1917–1921 рр. став часом значних змін у культурному житті країни. Попри труднощі, спричинені політичними та соціальними потрясіннями, цей період ознаменувався значним розвитком української культури, виявом чого стало створення Української Академії мистецтв, творчість таких художників, як-от Г. Нарбут, О. Мурашко, В. Кричевський та ін. Діяльність митців відродила ремесло графіки та мистецтва та зробила чималий внесок у формування національної культурної ідентичності.

Джерела та література

1. Дмитрієнко М. Ф., Грузін Д. В. Кричевський Василь Григорович. *Енциклопедія історії України*: Т. 5: Кон–Кю. Київ: В-во «Наукова думка», 2008. 568 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Krichevskiy_V
2. Котубей-Геруцька О. Мріяв про мистецьке містечко, але загинув на тому місці від пострілу агентів ЧК. Біографія художника Олександра Мурашка. *Суспільне Культура*. 14 червня 2024 р. URL: <https://suspilne.media/culture/765101-mriav-pro-mistecke-mistecko-ale-zaginu-v-na-tomu-misci-vid-postrilu-agentiv-ck-biografija-hudoznika-oleksandra-muraska/>
3. Кудлай О. Б. Міністерство освіти УНР доби Української Центральної Ради: створення, структура, діяльність. Київ: Інст. Іст. України, 2019. 160 с.
4. Лагутенко О. Українська графіка першої третини ХХ ст.: монографія. Київ: Грані-Т, 2006. 240 с.
5. Микола Бурачек. *Бібліотека українського мистецтва*. URL: https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/burachek-mikola/?srsltid=AfmBOorFVx2HZUO0JPDTnKTzGMyZRc8wtcubi0yQbj3vI5f104QI_ixU
6. Осташко Т. С. З історії літературно-мистецького життя в Україні за часів Центральної Ради. *Український історичний журнал*. № 3. 1998. С. 24–38.
7. Петро Холодний. *Art Lviv Online*. URL: <https://art.lviv-online.com/petro-holodnyj/>
8. Роберт Лісовський. *Tobm*. URL: <https://tobm.org.ua/robert-lisovskyj/>
9. Телячий Ю. В. Українська літературно-мистецька інтелігенція в національно-культурному відродженні (1917–1921 рр.). Тернопіль: ТЗОВ «Терно-граф», 2014. 600 с.

10. Тимошевська І. А. Українська революція в культурі і мистецтві. *Українська національна революція 1917–1921 років крізь призму сучасності (до 100-річчя події): збірник наукових статей, матеріалів, тез учасників науково-методичного семінару*. (2 березня 2017 р.). Полтава, 2017. С. 86–93.

11. У Львові триває виставка Михайла Жука: мистецтвознавиця Олена Яворська розповідає про фундатора Київської академії. *Суспільне Культура*. 29 серпня 2023 р. URL: <https://susplne.media/culture/560941-u-lvovi-trivae-vistavka-mihajla-zuka-mistectvoznavica-olena-avorska-rozpovidae-pro-fundatora-kiiivskoi-akademii/>

12. Шейко В. Інтелігенція і влада в часи Української революції 1917–1921 рр.: історіографія за окремими сферами культури. *Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації*. 2019. Вип. 54. С. 135–149.

Біліченко Лідія

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

РАДЯНСЬКЕ КОНСУЛЬСТВО У ЛЬВОВІ (1927–1939)

Ключові слова: Львів, радянське консульство, міжвоєнний період, Семен Кириченко, Юрій Липчинський, ОУН, Голодомор 1932–1933 рр.

Keywords: Lviv, Soviet consulate, interwar period, Semen Kyrychenko, Yuriy Lapchinsky, OUN, Holodomor 1932–1933.

Ситуація, що склалася з утворенням СРСР, внаслідок чого з 1 серпня 1923 р. ліквідовувалися окремі дипломатичні представництва УСРР, негативно вплинула на контакти двох Україн – «державної» (у вигляді т. зв. Радянської України) й «недержавної» (західноукраїнські землі, еміграція та діаспора). Знайдений паліатив (встановлення посад окремих («українських») радників у повпредствах СРСР у Чехословаччині, Німеччині, Польщі, Франції, які представляли УСРР), не давав змоги забезпечити повнотою державні інтереси УСРР, які не завжди були тотожні загальносоюзним пріоритетам. Насамперед це стосувалося Польщі, де першим радником Повпредства СРСР у Варшаві у 1927–1930 рр. був Ю. М. Коцюбинський («Юрко Варшавський», як позаочі називали його серед української еміграції). Навіть «автономні» інтереси напівдержавної УСРР вимагали окремого дипломатичного представництва в західноукраїнській столиці – Львові. На початку 1927 р. внаслідок переговорів з польською стороною, де діяльну участь брав Ю. М. Коцюбинський, було досягнуто угоди щодо відкриття у Львові Консульства СРСР, яке фактично мало представляти інтереси Радянської України (в УСРР на той час діяли два польські консульства – у Києві й у Харкові (Генеральне)). 12 березня 1927 р. «Діло» сповіщало львів'ян: «На припоручення... більшовицького посольства виїхала до Львова делегація для закупна камениці, в якій поміщено би бюро більшовицького консулату у Львові. Консулат той мають утворити в найближчому часі на основі умови, заключеної між більшовицьким і польським урядом» [1, с. 32–35].

Офіційно консульство СРСР у Львові було відкрито у серпні 1927 р. за адресою вул. Набеяка, 27 (нині вул. Котляревського). Першим консулом був Семен Кириченко – партійний функціонер нижчої ланки, сільський учитель за освітою, родом із Полтавщини. Він був далекий від дипломатичного етикету, тому консульство жило ізольованим життям.